

Pregledni znanstveni članek Review scientific paper (1.02)
Besedilo prejeto Received: 31. 8. 2021; Sprejeto Accepted: 8. 12. 2021
UDK UDC: 341.485:37.091.214:811.163.6
DOI: 10.34291/Edinost/77/01/Blazic
© 2022 Blažič CC BY 4.0

Milena Mileva Blažič

Holokavst v izobraževanju – izločitev Dnevnika Ane Frank iz učnega načrta za slovenščino (2019)

*Holocaust in Education – Culling The
Diary of Anne Frank from the Curriculum
for Slovene Language (2019)*

Izvilleček: V članku je predstavljena tema holokavsta v učnih načrtih za slovenščino v treh družbenih sistemih (1984, 1998, 2019). Na podlagi literarne analize pisanja otrok (dnevniki, pesmarice in spominske knjige) v času holokavsta je posebna pozornost posvečena *Dnevniku Ane Frank*, ki ga je pisala trinajstletna Anne Frank (1942–1944). *Dnevnik Ane Frank* je od leta 2009 na Unescovem seznamu svetovne kulturne dediščine ob Svetem pismu in Grimmovih pravljicah. V sklepu je podano mnenje, da je zaradi vsega navedenega izločitev *Dnevnika Ane Frank* iz učnega načrta za slovenščino (2018/2019) nesprejemljiva.

Ključne besede: Ana Frank, holokavst, izobraževanje, Unesco, seznam svetovne kulturne dediščine, slovenščina, učni načrt 2019

Abstract: *The article presents the topic of the Holocaust in the curricula for Slovene language in three social systems (1984, 1998, 2019). Based on a literary analysis of children's writing (diaries, songbooks, and commemorative books) during the Holocaust, special attention is paid to the The Diary of a Young Girl, written by twelve-year-old Anne Frank (1942–1944). The U.S. Holocaust Museum keeps about 70 digitized children's diaries (manuscripts and translations into English). The Children in the Holocaust exhibition is on display at the Yad Vashem Memorial Center in Israel, featuring albums, diaries, toys, books, personal items, letters, postcards, drawings and commemorative books. The Museum of Recent History Celje contains diaries and commemorative books, written by the so-called 'stolen children' (Slavko Preložnik's Diary, Pepca Medved's Memorial Book and Justine Marolt's Songbook). The Diary of a Young Girl by Anne Frank has been on the UNESCO World Heritage List since 2009, alongside the Bible and Grimm's Fairy Tales. In the conclusion, we state that, due to all the above, the exclusion of the The Diary of a Young Girl by Anne Frank from the curriculum for Slovene (2018/2019) is unacceptable.*

Keywords: *Anne Frank, the Holocaust, education, UNESCO, World Heritage List, Slovene language, curriculum 2019*

Uvod

Dnevnik Ane Frank je bil vključen v učne načrte v letih 1975, 1984, 1998, 2005 in 2011. V najnovejšem učnem načrtu iz leta 2018 z veljavnostjo 2019 je tako kot nekatera druga besedila, ki nimajo takega humanističnega pomena – izločen. Izločitev tako pomembnega dela zrcali prizadevanja za redefinicijo in zahteva premislek o poučevanju holokavsta ne le v slovenski, ampak v globalni perspektivi.

Ob poučevanju zgodovine holokavsta je zelo pomembno tudi izobraževanje pri pouku jezika in književnosti, posebej iz primarnih virov ali življenjskih zgodb, kot so dnevniki otrok v času holokavsta (dnevniki, risbe, spominske knjige, zbirke pesmi).

Protivojni motivi v mladinski književnosti

V slovenski in svetovni mladinski književnosti je veliko kakovostnih književnih besedil, ki obravnavajo protivojno tematiko, antifašizem, antinacizem in holokavst. V slovenskih osnovnih šolah so razredne stopnje razdeljene na triletja, zato bi bilo smiselno v vsakem triletju obravnavati vsaj eno protivojno književno besedilo, ta pa bi se nadgrajevala in smiselno povezovala.

Svetovna mladinska književnost

Svetovna književnost ponuja o obravnavani temi holokavsta v izobraževanju veliko izbire, zato v nadaljevanju članka naštejmo nekaj relevantnih avtorjev in/ali besedil. Za Slovenijo in mednarodni prostor je relevantno branje realistične pripovedi Miriam Steiner z naslovom *Vojak z zlatimi gumbi* (2015), ki je napisana v obliki spominov odrasle osebe na holokavst, v svetovni književnosti pa izmed številnih del omenimo roman *Deček v črtasti pižami* z ilustracijami Oliverja Jeffersa.

Tove Jansson (1938–1945)

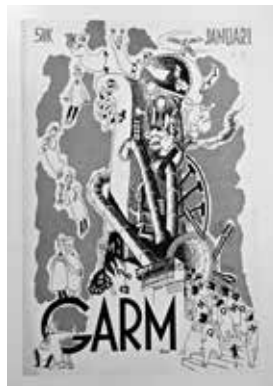
Tove Jansson je objavljala ilustracije v finski satirični reviji *Garm* (1923–1953).

Slika 1 (1938)
(Frank 2017)

Slika 2 (1944)
(Glasstire 2017a)

Slika 3 (1945)
(Glasstire 2017b)

Dr. Seuss (Theodor Seuss Geisel, 1941–1943)

Znan mladinski pisatelj s pesniškim imenom Dr. Seuss (Theodor Seuss Geisel, 1904–1991) je v letih 1941–1943 narisal več kot 400 političnih karikatur, od katerih je v digitalni zbirki 390 slikovnih karikatur Hitlerja, Mussolinija, Stalina in drugih akterjev druge svetovne vojne. Skenirana zbirka je dostopna na spletu v elektronski obliki in pomeni dragoceno pričevanje o tem, kako so se mladinski pisatelji sredi vojne vihre s karikaturami (in kratkim besedilom) kritično odzivali na aktualno dogajanje, kar predstavlja izjemen civilizacijski pogum. Obravnaval bi se lahko tudi pri likovni vzgoji ali pri medpredmetnem povezovanju.

Slika 4 (1941)
(UC San Diego 2020a)

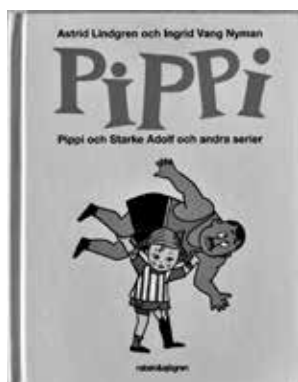
Slika 5 (1941)
(UC San Diego 2020b)

Slika 6 (1942)
(UC San Diego 2020c)

Astrid Lindgren (1944)

V svojih *Vojnih dnevnikih* v času druge svetovne vojne (1939–1945) je pisateljica Astrid Lindgren, ki je bila med vojno zaposlena na pošti in je brala ter cenzurirala pisma, ki so bila poslana s Švedskega ali na Švedsko, podala vpogled v vojne razmere, ki jih je zelo dobro poznala. Med drugim omenja Hitlerja, Mussolinija, Stalina. Ni naključje, da je leta 1943, ko je snovala *Piko Nogavičko*, svoje najbolj znano mladinsko delo, in leta 1944, ko je bilo to objavljeno, v poglavju *Pika gre v cirkus* imenovala direktorja cirkusa močni Adolf.

Slika 7 (1944)
(Glasstire 2017c)

»Gospe in gospodje! Zdaj boste za gledati videli največji čudež vseh časov, najmučnejšiga, mučnega Adolfa, ki ga doslej še nihče ni premagal. Gospe in gospodje! Prosim, sedaj bo prišel mučni Adolf, prosim lepo!« (Lindgren 2015, 55)

»Ko jo močni Adolf tretjič napade, ga dvigne Pika visoko v zrak in ga z iztegnjenimi rokami nese po areni naokrog.« (57)

Andreas Okopenko, »Kindernazi« (1984)

V Literarnem muzeju na Dunaju je na ogled stalna razstava avstrijske književnosti v obdobju 1939–1945. Med drugimi arhivskimi dokumenti avstrijskih pisateljev je razstavljeno tudi pisanje Andreasa Okopenka, ki je bil od 9. do 15. leta »Kindernazi«. Okopenko je znan avstrijski pisatelj. Leta 1984 je objavil avtobiografski roman »Kindernazi«, v katerem je predstavil razvoj 15-letnega pripadnika nacistične mladine od aprila 1939 do aprila 1945. V Literarnem muzeju na Dunaju so razstavljeni tudi deli iz dneviškega pisanja Okopenka, v katerem je popisal 62 postaj v letih 1939–1945, od 9-letnega otroka do 15-letnega mladeniča. Dnevnik se zaključi s poglavjem o »katastrofi« in retoričnim vprašanjem »Papa, warum ...?«. Retrospektivni avtobiografski roman A. Okopenka je predmet številnih raziskav in presega namen tega članka.

Slovenska mladinska književnost

V slovenski književnosti je na dano temo ustvarjenih veliko del. Nekaj predlogov je v nadaljevanju.

Nikolaj Pirnat, risbe (1944)

Nikolaj Pirnat (1903–1948), akademski kipar, ki je diplomiral na Akademiji za likovno umetnost v Zagrebu in se izpopolnjeval v Parizu, je bil med drugo svetovno vojno interniran v Gonarsu. Znan je tudi kot ilustrator, ki je s plakati in risbami izražal kritiko nacizma. Že leta 1933 je Pirnat objavil tri pesmi v reviji Ljubljanski zvon na temo: »In vendar hočemo svobodnih cest.« (1933) Njegove risbe so predstavljale likovno podlago za igro oz. lutke v igri A. Gerlovič *Jurček in trije razbojniki: igra za marionete v štirih dejanjih* (1944).

Slika 8: Risba Nikolaja Pirnata
(1944a)

Slika 9: Risba Nikolaja Pirnata
(1944b)

Slika 10: Risba Nikolaja Pirnata
(1944c)

Alenka Gerlovič: *Jurček in trije razbojniki* (1944)

V besedilu nastopa dvanajst literarnih likov oz. tri skupine s po tremi liki: v prvi so deček Jurček ter njegova oče in mati, nato individualizirani kolektivni antijunaki – trije razbojniki (domobranec Janez, fašist Benito in hiterjevec Fric), trije partizani (komandant Matjaž, Jošt in Grega), nazadnje pa še Pavliha in Franca ter žival Mula.

Slika 11 (1944)
(Mini teater 2020)

Slika 12 (1944)
(Mini teater 2020)

Slika 13 (1944)
(Mini teater 2020)

Lojze Kovačič (1928–2004): *Zgodba iz našega mesteca* (1947)

Po doslej najdenih podatkih je do prvih objav Lojzeta Kovačiča, tudi mladinskega klasika, prišlo leta 1947. To sta bila dva prozna fragmenta: *Maruška* in *Zgodba iz našega mesteca*. Fragment *Maruška* je bil objavljen novembra leta 1947 v literarnem glasilu dijakov dijaškega doma Ivana Cankarja *Mi mladi*, ki je decembra 1947 objavil tudi odlomek iz istoimenske novele *Zgodba iz našega mesteca*. Besedilo oz. fragment je zanimiv tudi zato, ker je v njem omenjen Adolf Hitler z »odrezavim glasom«.

***Dnevnik Ane Frank* (1942–1944)**

Med literarnimi besedili, ki so jih pisali sočasno v času druge svetovne vojne, posebno pozornost zasluži *Dnevnik Ane Frank* zaradi avtentičnosti, kakovosti in aktualnosti, saj je nastajal sredi vojne in je najbolj pristen izraz protivojne tematike ter protest proti fašizmu, nacizmu in holokavstu.

Tudi mednarodno je za obravnavano tematiko najbolj relevanten *Dnevnik Ane Frank*. Deklica Ana Frank, s pravim imenom Annelies Marie Anne Frank (12. 7. 1929–31. 3. 1945), se je rodila v Frankfurtu očetu Ottu Franku in materi Edith Frank ter umrla v Bergen-Belsnu v Nemčiji. Imela je še starejšo sestro, Margot Frank. Med drugo svetovno vojno, ko se je družina skrivala pred gestapom, je od 12. 6. 1942 do 1. 8. 1944 pisala dnevnik.

Prevodi *Dnevnika Ane Frank* v slovenščino

Dnevnik Ane Frank se je leta 1958 v slovenščini sprva pojavil kot dramska knjižica na podlagi dramatizacije Francesa Goodricha in Alberta Hacketta. V slovenščino jo je prevedel Jaro Dolar, opremljena pa je bila z napotki za uprizoritev Franceta Jamnika in scenariji Nika Matula. Uprizorjena je bila v Trstu v sezoni 1959/1960, natančneje 27. 3. 1960, v Slovenskem narodnem gledališču za Trst in Primorje.

Dnevnik Ane Frank je kot odrsko delo meščanska ganljivka brez oblikovne zahtevnosti in tematske zanimivosti. Zaradi njene ganljivosti jo verjetno igrajo tako radi v vseh meščanskih gledališčih

zapada. Igrajo jo tudi ob razprodanih hišah na malomeščanskem Montparnassu, kamor si hodijo pariški meščani očitno predihavati svoj strah pred Hitlerjem, ki so ga zaužili za okupacije. Tudi to je razumljivo. Igrajo jo tudi v Izraelu, verjetno v več gledaliških hkrati. Kar pa je manj razumljivo, je to, da jo igrajo pri nas kar v treh izdajah, mariborski, celjski in ljubljanski, in to v času, ko se iz še ne docela pojasnjenega navdiha ukinjajo v Sloveniji poklicna in polpoklicna gledališča. Ali ni to nekoliko negospodarno? Ali ne bi moglo te ganljive zgodbe sedmih skrivačev pokazati samo eno gledališče, npr. celjsko, tako Mariborčanom kot Ljubljančanom, ki bi si tako prihranili čas in trud za vsebinsko in oblikovno zanimivejša dela? (Kralj 1958, 190)

Leta 1967 je Albert Širok kot prvi prevedel *Dnevnik Ane Frank* in prispeval tudi spremno besedo. Dnevnik je izšel v zbirki *Moja knjižica* za 8. razred osnovne šole, s ponatisi v letih 1972 in 1977 (z ilustracijami Rudija Skočirja) v zbirki *Zlata knjiga*, zatem pa še v letih 1978, 1979, 1981 in 1984, ravno tako v zbirki *Zlata knjiga*, pri založbi Mladinska knjiga (8000 izvodov) in s spremno besedo Natalie Ginzburg.

Leta 1994 je delo izšlo v zbirki *Domen* v prevodu Polonce Kovač, ki je napisala tudi spremno besedo in opombe, ilustrator pa je bil Janko Testen.

Anne Frank: *Dnevnik iz skrivališča* (1958), prevedel Jaro Dolar

Anne Frank: *Dnevnik Ane Frank* (1972), prevedel Albert Širok, opremil Ive Seljak Čopič

Anne Frank: *Dnevnik Ane Frank* (1994), prevedla Polonca Kovač, ilustracije Janko Testen

Oba prevoda, Alberta Široka in Polonce Kovač, sta nastala iz avtoriziranega prevoda iz izvirnika v nizozemščini v nemščino. Prevod, opombe in spremno besedo sta napisala prevajalca.

Židje morajo nositi židovsko zvezdo! Židje morajo oddati svoja kolesa! Židje se ne smejo voziti s tramvajem! Židje ne smejo na avto! Židje smejo nakupovati samo od treh do petih, in to samo v prodajalnah z napisom židovska prodajalna! Po osmih zvečer Židje ne smejo biti več na cesti, prav tako ne smejo na svoje vrtove ali na vrtove svojih znancev! Židje ne smejo zahajati ne v gledališča ne v kinematografe ne v javne lokale! Židje ne smejo gojiti športa na prostem, ne smejo torej ne v kopališča ne na igrišča tenisa, hokeja itd.! Židje se smejo šolati le v židovskih šolah! Pa še mnoge druge omejitve te vrste.

(Frank 1972, 13)
Prevedel Albert Širok

Maja leta 1941 je bilo konec dobrih časov: najprej vojna, potem kapitulacija in vdor Nemcev na Nizozemsko. S tem se je za nas Žide pričela nesreča. Protižidovski zakoni so se kar nizali in naša svoboda je močno omejena. Židje morajo nositi rumeno zvezdo. Židje morajo oddati kolesa, Židje se ne smejo voziti s tramvajem, Židje lahko nakupujejo samo med tretjo in peto, Židje hodijo lahko samo k židovskemu frizerju, Židje med osmo zvečer in šesto zjutraj ne smejo na cesto, Židje ne smejo hoditi v gledališče, kino ali na druge zabave, Židje ne smejo na kopališče, ne smejo igrati tenisa ali hokeja in sploh ne smejo na nobeno športno igrišče, Židje se v javnosti ne smejo ukvarjati s športom, po osmi uri ne smejo sedeti niti na lastnem vrtu niti pri znancih, Židje ne smejo hoditi h kristjanom v hišo, Židje morajo hoditi le v židovske šole in še marsikaj podobnega. Tako je teklo naše življenje in zdaj nismo smeli tega, zdaj onega.

(Frank 1994, 15–16)
Prevedla Polonca Kovač

Oba prevoda *Dnevnika Ane Frank* sta prevoda iz nemščine, čeprav je Ana pisala *Dnevnik* v nizozemščini. Prevod A. Široka iz leta 1972 je temeljil na *Dnevniku*, ki je takrat bil dostopen in avtoriziran. Prevoda P. Kovač (1994, 2021) temeljita na razširjeni nemški varianti *Dnevnika* in vsebujeta prej neomenjene odlomke ali povedi, ki se nanašajo na družinske odnose in odkrivanje telesa ter dovtipe ali šale, ki so bile v t. i. zalepljenih straneh *Dnevnika*. Sama Ana je začela dopisovati in/ali črtati nekatere povedi v *Dnevniku* za morebitno povojno objavo, ki je žal ni dočakala.

Joškovi otroci (2018), Sonjin dnevnik (2021) in Leov zapis (2022)

Leta 2018 je pri Založbi ZRC izšla knjiga Josefa Indiga z naslovom *Joškovi otroci: Beg in alija skozi Evropo, 1940–1943*. Leta 2021 je pri isti založbi izšel *Sonjin dnevnik*. Sonja Berus je bila ena izmed deklet med t. i. Joškovimi otroki, ki so bežali iz Evrope v Palestino. Vse tri knjige je iz nemščine prevedel Jaša Drnovšek, jezikovno jih je poenotila Helena Dobrovoljc.

Založba ZRC

Založba ZRC SAZU je leta 2018 v okviru Inštituta za kulturne in spominske študije izdala prvo strokovno monografijo z naslovom *Joškovi otroci: Beg in alija skozi Evropo, 1940–1943. Poročilo Josefa Indiga (1917–1998)*. Dvajsetletni Josef Indigo je pred holokavstom rešil 73 judovskih dečkov in deklic, s katerimi je zbežal preko takratne Jugoslavije. Dnevnik je pisal v obdobju 1941–1945. Knjiga je opremljena s spremnimi besedami Ota Lutharja in Irene Šumi, ob slovenskem prevodu pa sta tudi Helena Dobrovoljc in Jaša Drnovšek napisala spremno besedo o skupini (judovskih) otrok, ki bežijo pred nacizmom skozi Evropo in jih pot za nekaj časa zanese tudi v Slovenijo.

Druga knjiga je *Sonjin dnevnik: Beg in alija v zapisih Sonje Borus iz Berlina, 1941–1946*, ki ga je Sonja Borus, ena izmed vojnih beguncev v skupini Joškovih otrok, pisala na begu po Evropi. Spremno besedo je poleg Helene Dobrovoljc in Jaše Drnovška napisala tudi Bella Sagi pod naslovom *Proces zorenja v temi strašnih let*.

Tretja monografija, ki jo ZRC SAZU namerava prevesti iz nemščine, tako kot obe prejšnji monografiji, je krajša in nosi naslov *Leo Koffler*. Tudi on je bil eden izmed več kot stotih t. i. Joškovih otrok, ki so bežali pred vojno.

Zanimivost vseh treh dnevnikov je, da so se mladi begunci nekaj časa skrivali tudi v vili na Lesnem Brdu.

Učni načrti za slovenščino 1975, 1984, 1998, 2005, 2011

Pomembne družbene spremembe se odražajo tudi v spreminjanju učnih načrtov, posebej za t. i. matični predmet oz. slovenščino. Učni načrt iz leta 1984, ko je bila Slovenija del SFRJ (1945–1991), je uvrstil *Dnevnik Ane Frank* med priporočena besedila (1975, 1984). Enako je bilo z učnim načrtom za slovenščino iz leta 1998, ko je bila Slovenija samostojna (1991–2004).

Zakaj je *Dnevnik Ane Frank* izločen ali ni uvrščen najprej v predlog učnega načrta iz leta 2015 in potem niti v učni načrt za slovenščino iz leta 2018, ki je stopil v veljavo leta 2019? Zakaj ni predlagan v učnih načrtih za slovenščino v evropskih šolah (2020), je vprašanje, na katero morajo odgovoriti odgovorni, saj gre za odmevnost v mednarodnem prostoru.

Ugotovitve

Med navedenimi deli, ki obravnavajo tematiko druge svetovne vojne s kritiko fašizma, nacizma in še posebej holokavsta, na podlagi teorije prafašizma U. Eca (Eco, Grotini in Milič 2013) izstopa tematika o poučevanju in učenju o žrtvah holokavsta, ki je simbol za 1,5 milijona otrok, ki so umrli med drugo svetovno vojno, in vse tiste, ki so preživeli nedopustne vojne grozote, ki se dogajajo tudi danes.

Dnevnik Ane Frank po teoriji Patricka Colma Hogana obravnava univerzalno temo otroka v skrajni situaciji – vojni. Ana Frank, tako kot številni drugi otroci, tudi slovenski, npr. t. i. »Banditenkinder« Justina Marolt, Pepca Medved, Slavko Preložnik, Ilegalčki, Otroci s Petrička ali Skriti otroci v Evropi, so žrtve vojne in so se v trenutkih velikih preizkušenj zatekli k evolucijski značilnosti, poimenovani »homo narrans« – potrebi po pripovedovanju, pisanju, že med vojno ali po njej (Steiner 2015).

V članku o umetnosti in možganih Z. Pirtošek (2016) pravi, da je umetnost (dnevnik, pesmarica, spominska knjiga ipd.) oblika evolucijske prilagoditve in da je bilo Ani Frank in številnim drugim otrokom pisanje v času vojne v tolažbo. Ana je, tako kot vsi otroci, poudarjala vrh (bistvene lastnosti, esenco). Pirtoškova pravi, da smo »nevrobiološko ustvarjeni za zgodbo«

(35), kar je že prej potrdil H. J. Uther, češ da smo »homo narrans« (2004; Niles 2000). Ana Frank je v svojem *Dnevniku* ubesedila časovno in prostorsko dimenzijo jaza v avtobiografsko smiselno konstrukcijo. Poleg tega je preko individualizirane, čeprav na žalost tragične izkušnje ubesedila literarno univerzalijo – otroka/človeka v vojni oz. skrajni situaciji.

Na podlagi branja *Dnevnika Ane Frank*, *Dnevnika Slavka Preložnika* in drugih otroških dnevnikov je jasno, da so jih pisali v skrajnih okoliščinah, zato so se osredotočili na bistvo, brez konfabulacij.

Vendar otroški dnevnik omogočajo še več, namreč branje podteksta, poleg tega pa odpirajo vrata v čustva, doživljanje, misli, senzoriko, zaznavo človeka in sočloveka. Ko bralci, še posebej mladi, berejo in se pogovarjajo o avtentičnih doživljajih Ane Frank in otrok med vojno, ko berejo o socialnih odnosih in spremljajo misli Ane Frank, s tem doživljajo izkušnjo empatije in teorije uma, na dostojanstven način se spominjajo tematike in ugotavljajo, da so vojne nesmiselne.

Sklep

Dnevnik Ane Frank je uvrščen na že omenjeni Unescov seznam svetovne kulturne dediščine (od 2009), a je že predtem postal del svetovne dediščine. Ima posebno mesto, ker gre za protivojno tematiko oz. tematiko holokavsta, ki jo je treba obravnavati v šoli, zlasti ker gre za avtentično pisanje otroka oz. najstnice od njenega 13. do 15. leta, in nenazadnje zato, ker gre za kakovostno literarno delo, s katerim je lik Ane Frank postal simbol otroka in otrokovih pravic, še posebej v razmerah druge svetovne vojne, v kateri je umrlo več kot 1,5 milijona otrok.

Tako kot je lik Pike Nogavičke postal simbol otrokovih pravic v povojnem času (1945), sta oba literarna dokumenta spodbujala nastajanje *Deklaracije o otrokovih pravicah* (1959) in *Konvencije o otrokovih pravicah* (1989). Učni načrt za slovenščino je temeljni dokument

za poučevanje jezika in književnosti, sofinanciran tudi iz Evropskega socialnega sklada 2007–2013.¹

Ministrstvo RS za izobraževanje, znanost in šport ter Zavod RS za šolstvo in šport se nista odzivala na splošne in konkretne kritike pri spreminjanju učnih načrtov za slovenščino 2015–2018. Tudi po sprejetem učnem načrtu 2018–2020, ob 75-letnici konca druge svetovne vojne, so bili opozorjeni, da *Dnevnik Ane Frank*, ki so ga izločili iz učnega načrta, predstavlja svetovno kulturno dediščino. Učni načrt je začel veljati 1. septembra 2019, na svetovni dan spomina na žrtve holokavsta. Ministrstvo RS za izobraževanje, znanost in šport (Poznanovič idr. 2018, 1) je preložilo odgovornost na Zavod RS za šolstvo in šport, ta pa je preložil odgovornost na učitelje, ki lahko, če to želijo, obravnavajo *Dnevnik Ane Frank*. S tem je bilo to delo izločeno iz učnega načrta za slovenščino, ki ga je potrdil Strokovni svet RS za splošno izobraževanje (1), ki ga je imenovala Vlada RS (Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje 2018). Slovenske oblasti nosijo vso odgovornost za izločitev ključnega dokumenta svetovne kulturne dediščine iz učnega načrta. Nelogično je, da Zavod RS za šolstvo hkrati promovira svetovni dan spomina na žrtve holokavsta (20. 1. 2020) in za osnovne šole predlaga branje *Dnevnika Ane Frank* (Zavod Republike Slovenije za šolstvo 2020), ki so ga sami izločili, zato tudi Vlada RS nosi vso odgovornost, saj imenuje odgovorne nosilce funkcij. Okoliščine, zakaj Zavod RS za šolstvo, olepšano rečeno, ni uvrstil *Dnevnika Ane Frank* v učni načrt za slovenščino, imajo verjetno različne motive, ki presega mladinsko literarno vedo. Naloga slednje je opozarjanje na izločitev, na dolžnost odgovornih, tudi na Zavodu RS za šolstvo, da popravijo humanistično in strokovno napako, ki odmeva v mednarodnem prostoru.

Izločanje *Dnevnika Ane Frank* iz slovenskega učnega načrta za slovenščino je potekalo od vstopa Slovenije v EU, predvsem v času prenove učnih načrtov v letih 2005, 2008, 2015 in dokončno 2018 oz. 2019.

1 Posodobljeni učni načrt za predmet slovenščina v osnovni šoli (2011) je pripravila Predmetna komisija za posodabljanje učnega načrta za slovenščino. Pri posodabljanju je izhajala iz učnega načrta za predmet slovenščina, določenega na 20. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje leta 1998. Posodobljeni učni načrt je Strokovni svet RS za splošno izobraževanje določil na 114. seji leta 2008 in se seznanil z vsebinskimi in redakcijskimi popravki tega učnega načrta na 140. seji 17. februarja 2011. Pri posodabljanju učnega načrta leta 2018 so sodelovali članice in člani Predmetne razvojne skupine za slovenščino na Zavodu RS za šolstvo, imenovani za obdobje 2014–2018 (Poznanovič idr. 2018, 1).

Napredni mladinski pisatelji T. Jansson, Dr. Seuss, A. Lindgren itd., tudi slovenski A. Gerlovič, N. Pirnat, L. Kovačič, so se skoraj sočasno kritično odzivali na drugo svetovno vojno, fašizem in nacizem. Poleg mladinskih pisateljev zasluži posebno pozornost pisanje za otroke (dnevniki, pesmarice in spominske knjige). Najbolj avtentični so dnevniki otrok, ki so shranjeni v muzejih in se še vedno odkrivajo ter imajo najvišjo vrednost. Med njimi so dnevnik 12-letnega Slavka Preložnika oz. enega izmed 600 ukradenih otrok iz Celja in okolice, ki ga hrani Muzej novejšje zgodovine v Celju, ter spominska knjiga deklice Pepce Medved v istem muzeju in pesmarica Justine Marolt v NUK-u. To so živi dokumenti, ki pričajo o velikem trpljenju otrok med drugo svetovno vojno v okviru programa »Lebensborn«. Najbolj tragične so zgodbe otrok žrtev holokavsta, ki vojne niso preživel.

Otroci, ki so preživel drugo svetovno vojno in/ali holokavst, so o svojih izkušnjah lahko spregovorili šele mnoga leta po koncu vojne (npr. Miriam Steiner). Številne zgodbe otrok so bile predstavljene tudi v obliki dokumentarnih filmov (npr. *Banditenkinder, slovenskemu narodu ukradeni otroci*, 2014; *Otroci s Petrička*, 2007; *Ilegalčki: skriti otroci okupirane Ljubljane*, 2004; *Skriti otroci druge svetovne vojne*, 2015; *Dnevnik Diane Budisavljevič*, 2019).

Dnevnik Ane Frank je možno razumeti tudi kot »poklicanost človeka k dialogu« (Skralovnik 2021, 127) v skrajnih oz. vojnih razmerah. Ana Frank je v razmerah notranje stiske, upiranju banalnosti zla in »v tej poklicanosti vztraja[la]« (127) 26 mesecev oz. od svojega 13. do 15. leta. Njen *Dnevnik* na simbolni ravni »soodloča o usodi sveta« (127), je na Unescovem seznamu svetovne kulturne dediščine ob Gutenbergovi Bibliji (Unesco 2022), vendar je več kot to – je nadčasovni dokument časa in poklicanosti otroka. Temelji na dialogu, večinoma piše v množini, o soljudeh, in v njeni podobi lahko prepoznamo tudi moto iz Antigone: »Ne da sovražim – da ljubim, sem na svetu!« (Žižek 2015, 43)

Uslužbenski karton SS-Oberscharführerja Karla Josefa Silberbauerja v Arhivu RS v Ljubljani (2019)

Na spletni strani Arhiva RS je od 1. 6. 2019 objavljena novica, ki je relevantna za ta članek. Spomladi 1945 je družino Ane Frank aretiral višji narednik

SS Karl Josef Silberbauer (1911–1972), sicer Dunajčan, uslužbenec gestapa in Sicherheitsdientsa v okupirani Nizozemski. Kako se je njegov karton z osnovnimi biografskimi poudarki in sliko znašel v Ljubljani, presega namen tega članka, saj ta predvsem želi seznaniti javnost z dokumentiranim gradivom, ki je predmet nadaljnjega raziskovanja onkraj mladinske literarne vede (Vlada Republike Slovenije 2019).

Post scriptum

Po predstavitvi teme *Holokaust v izobraževanju* na mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta so se proti avtorici članka zvrstili številni negativni odzivi, a so bili večinoma neutemeljeni. Avtorici so očitali, da so učitelji avtonomni in da imajo, četudi *Dnevnik Ane Frank* ni več prisoten v novih učnih načrtih za slovenščino, niti v evropskem, avtonomijo, da lahko še vedno obravnavajo tematiko holokavsta skupaj z učenci ravno s pomočjo tega pomembnega dela. Avtonomija učiteljev, na katero se sklicuje odgovorna ustanova Zavod RS za šolstvo, ima v praksi tudi drugačen obraz – številne knjižnice izločajo *Dnevnik Ane Frank* iz svojega gradiva, ker so »avtonomne« in ker to delo »ni več v učnem načrtu za slovenščino«.

Semantična debata o tem, ali je *Dnevnik Ane Frank* izločen in/ali ni več uvrščen v učne načrte za slovenščino (2020),² je nesmiselna. Dejstvo je, da *Dnevnik Ane Frank* ni več v učnem načrtu kot kanonsko/obvezno/domače/priporočeno branje. Zavod RS za šolstvo nosi vso odgovornost, ker Predmetna komisija za slovenščino ni uvrstila *Dnevnika Ane Frank* v učne načrte, čeprav je znotraj samega Zavoda RS za šolstvo tudi Komisija za poučevanje in učenje o holokavstu, ki na svoje sezname branja uvršča *Dnevnik Ane Frank* in drugo relevantno gradivo o holokavstu. To je tudi primer, kako je notranje neskladje znotraj določene ustanove postalo javno.

Ob vseh teh dogodkih, ko je »hotena nevednost postala dejavnik neodgovornega ravnanja«, se je kritična javnost pozitivno odzvala kot civilna iniciativa. Prvič, nastala je umetniška oblika ŽIVA KNJIGA – Dnevnik Ane Frank (Youtube 2021), v okviru katere 73 slovenskih umetnikov in razumnikov

2 Predlog učnega načrta datira v leto 2015, sam učni načrt pa je nastal leta 2018 in velja od 2019.

bere odlomke iz *Dnevnika Ane Frank* s sporočilom upanja in svobode. Drugič, akademska slikarka Mojca Senegačnik (2021) je ustvarila virtualno razstavo *Podobe svobode* s citati iz *Dnevnika Ane Frank*. In tretjič, akademska slikarka Polona Lovšin (2021) je svoje ilustracije ravno tako naredila na podlagi objavljenih citatov iz *Dnevnika Ane Frank*.

Ana Frank (12. 7. 1932–31. 3. 1945) je v torek, 4. aprila 1944, zapisala v svoj dnevnik:

Hočem živeti tudi po smrti. Zelo sem zadovoljna, da sem se rodila s težnjo po tem, da se razvijam in pišem ter razodevam vse, kar je v meni. (1972, 175)

Ana Frank – žrtev holokavsta, simbol otrok v vojnah, spomenik svetovne kulturne dediščine na Unescovem seznamu – bo živela naprej v svojem dnevniku, tako kot tudi ideja humanizma, razsvetljenstva in solidarnosti med ljudmi. Zavod RS za šolstvo, Ministrstvo RS za šolstvo, Strokovni svet RS za splošno izobraževanje in s tem tudi Vlada RS nosijo vso odgovornost za »hoteno nevednost« in redefinicijo holokavsta, vojne, zaradi česar se uvrščajo na nečastni seznam zgodovinskega revizionizma.

Mladinsko književnost na temo holokavsta bi bilo treba obravnavati v vzgojno-izobraževalnem sistemu po vertikali, predvsem v tretjem triletju osnovne šole, ko so učenci podobnih let kot Anna Frank, pa tudi medpredmetna obravnava tematike je primerna, npr. z zgodovino in medmedijskimi povezavami, (dokumentarnimi) in/ali igranimi filmi. *Dnevnik Ane Frank* je na Unescovem seznamu svetovne kulturne dediščine, zato je utemeljeno, da bi bil v vseh učnih načrtih po svetu.

Reference

- Eco, Umberto, Franco Fortini in Jolka Milič.** 2013. Prafašizem. *Časopis za kritiko znanosti* 41/251: 13–21.
- Frank, Anna.** 1972. *Dnevnik Ane Frank*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- . 1994. *Dnevnik Ane Frank*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Glasstire.** 2017a. Vsebina WP. September. <https://glasstire.com/wp-content/uploads/2017/09/Garm-Cover-1944-2.jpg?x10447> (pridobljeno 28. 4. 2021).
- . 2017b. Vsebina WP. September. <https://glasstire.com/wp-content/uploads/2017/09/Garm-Cover-1945.jpg?x10447> (pridobljeno 28. 4. 2021).
- . 2017c. Vsebina WP. September. <https://glasstire.com/wp-content/uploads/2017/09/Garm-Cover-1944.jpg?x10447> (pridobljeno 28. 4. 2021).
- Koffler, Leo.** 2022. *Leov zapis: Beg in alija v poročilu Lea Kofflerja, 1941–1944*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Kralj, Vladimir.** 1958. Gledališče: Dve uprizoritvi ljubljanske drame – Dnevnik Ane Frank. *Naša sodobnost* 60/2: 190.
- Lindgren, Astrid.** 2015. *Pika Nogavička*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Lovšin, Polona.** 2021. Homepage. <http://polonalovsin.squarespace.com/> (pridobljeno 28. aprila 2021).
- Mini teater.** 2020. Domača stran. <https://www.mini-teater.si/si/index.php?formID=153&articleID=3105> (pridobljeno 28. 4. 2021).
- Niles, John D.** 2000. *Homo Narrans: The Poetics and Anthropology of Oral Literature*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Pirnat, Nikolaj.** 1933. *Pesmi. Ljubljanski zvon* 53/6.
- . 1944a. Sieg heil! Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:IMG-L16GCCPP/?euapi=1&query=%27keywords%3dsieg+heil%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25> (pridobljeno 28. 4. 2021).
- . 1944b. Deutsche Soldaten! Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:IMG-Q68NYAAH/?euapi=1&query=%27keywords%3ddeutsche+soldaten!%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25> (pridobljeno 28. 4. 2021).
- . 1944c. Smrt okupatorjem in izdajalcem! Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:IMG-WYQNNIZ8/?euapi=1&query=%27keywords%3dsmrt+okupatorjem+in+izdajalcem!%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25> (pridobljeno 28. 4. 2021).
- Poznanovič, Mojca, Mojca Cestnik, Milena Čuden, Vida Thuma Gomivnik, Mojca Honzak, Martina Križaj, Darinka Rosc-Leskovec, Marica Žvegljč in Kozma Ahačič.** 2018. Učni načrt. Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-H8NPQKST> (pridobljeno 28. 4. 2021).
- Priscilla Frank.** 2017. Meet The Queer, Anti-Fascist Author Behind The Freakishly Lovable »Moomins«. *Huffpost*, 14. 9. https://www.huffpost.com/entry/tove-jansson-moomins-cartoon_n_59b94115e4b086432b0361c3?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAK0UQFaLmKvTkBVEOSjkJUmfum-B5bL08DKgzwcVFdTtXSuL4Hml_bsp95I7QQ-zsajMUTmuQgABITikPDSxx2sAY9IVvhZZSGTl-xmy0yMbeZ37uZPgj2Zg0yJX2Medzg0AE2IK-q0QxnfSxa_FhH45cd3NPNB8-LPhOuQ_Y9G6LI (pridobljeno 28. 4. 2021).
- Senegačnik, Mojca.** 2021. Podobe svobode: Vizualna spremljava k mislim iz Dnevnika Ane Frank. Docs. google. <https://docs.google.com/presentation/d/12CQ3wi5mpX84R6rno-jkRoRW12Ra5UwI-9eQM7RUz0fw/edit#slide=id.p> (pridobljeno 28. 4. 2021).
- Skralovnik, Samo.** 2021. Jakob Aleksič: Poklicanost človeka k dialogu. *Edinost in dialog* 76/2: 119–140. <https://doi.org/10.34291/Edinost/76/Skralovnik>.
- Steiner, Miriam.** 2015. *Vojak z zlatimi gumbi*. Ljubljana: ZRC SAZU.

- Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje.** 2020. Domača stran. 27. 7. <https://www.gov.si/zbirke/delovna-telesa/strokovni-svet-republike-slovenije-za-splosno-izobrazevanje/> (pridobljeno 1. 1. 2021).
- UC San Diego.** 2020a. Dr. Seuss Political Cartoons. Library Digital Collections, 27. 10. <https://library.ucsd.edu/dc/object/bb4642496p> (pridobljeno 28. 4. 2021).
- . 2020b. Dr. Seuss Political Cartoons. Library Digital Collections, 27. 10. <https://library.ucsd.edu/dc/object/bb9250047q> (pridobljeno 28. 4. 2021).
- . 2020c. Dr. Seuss Political Cartoons. Library Digital Collections, 27. 10. <https://library.ucsd.edu/speccoll/dswenttowar/#ark:bb43353276> (pridobljeno 28. 4. 2021).
- Unesco.** 2022. Epistola Hieronymi. <https://en.unesco.org/mediabank/24944/> (pridobljeno 13. 6. 2022).
- Uther, Hans-Jörg.** 2004. *The Types of International Folktales: A Classification and Bibliography Based on the System of Antti Aarne and Stith Thompson*. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.
- Vlada Republike Slovenije.** 2019. Uslužbeni karton SS-Oberscharführerja Karla Josefa Silberbauerja. 1. 6. <https://www.gov.si/novice/2019-06-01-usluzbeni-karton-ss-oberscharfuehrerja-karla-josefa-silberbauerja/> (pridobljeno 20. 8. 2021).
- YouTube.** 2021. ŽIVA KNJIGA Dnevnik Anne Frank. 1. 3. <https://www.youtube.com/watch?v=6GkgWDHRAIA> (pridobljeno 28. 4. 2021).
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo.** 2020. Svetovni dan spomina na žrtve holokavsta. <https://www.zrss.si/objava/svetovni-dan-spomina-na-zrtve-holokavsta> (pridobljeno 1. 1. 2021).
- Žižek, Slavoj.** 2015. *Antigona*. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo.

